

Attēls. Vides ekonomikas un ilgtspējīgas attīstības studiju metodes

Raksta autores iepazīstina ar savu pieredzi darbā ar studentiem, atziņām un praktiskiem piemēriem zināšanu nostiprināšanai. Autores cer, ka šī pieredze noderēs arī kolēģiem.

Dz.Atstāja, A. Zigmunde TIRDZNICĪBAS UN KOMERCIJAS FAKULTĀTES VĒSTURE

D.Atstāja, A.Zigmunde THE HISTORY OF FACULTY OF TRADE AND COMMERCE

Sagaidot Rīgas Tehniskās universitātes 150 gadu jubileju, aktualizējušies vēstures izpētes jautājumi. Raksts veltīts tirdzniecības un komercijas fakultātes pirmsākumiem Latvijā.

Runa ir par 19. gs. vidu, par lielajām ekonomiskajām izmaiņām Rīgas saimniecībā, augšupeju, par pāreju no manufaktūrām uz industriju, par roku darba nomaiņu pret mašīnām. Pilsētas un dzelzceļa attīstību, par Rīgu kā mezgla punktu starp Austrumiem un rietumiem.

Ap 19.gs. visu Baltija, un it sevišķi Rīga, sāka ieņemt arvien izcilāku stāvokli toreizējā Krievijā. Rīga bija atkal kļuvusi par varenu satiksmes un starpniecības centru Austrumeiropai ar Rietumeiropu un citām pasaules daļām. Pasaules tirdzniecībā Rīga ar savu ostu kļuva par jaunu svarīgu faktoru. Līdz ar to arī sauszemes satiksmes ceļu izbūvei tika piegriezta arvien nopietnāka vērība un, jo plaši līdzekļi tika ieguldīti šo ceļu, it sevišķi dzelzceļu, izbūvei uz šo svarīgo centru – Rīgu. Tas viss stipri veicināja arī vietējās rūpniecības attīstību.

Samērā strauji Rīgas iedzīvotāju skaits palielinājās 19. gadsimta sākumā, stipri samazinājās 1812. gada kara laikā un nākamajā gadu desmitā, turpretim strauji palielinājās 19. gadsimta 20. gadu otrajā pusē un it īpaši pēc 60. gadiem, galvenokārt sakarā ar to, ka Rīgā iekļuva

daudz ieceļotāju no laukiem. Sākot ar 1867. gadu, Rīgā sāka organizēt tautas skaitīšanas, tāpēc demogrāfiskās ziņas jau ir daudz precīzākas. 19. gadsimta otrajā pusē ievērojami mainījās Rīgas pilsētas iedzīvotāju etniskais sastāvs. Latviski runājošo rīdzinieku īpatsvars no 23,6% 1867. gadā pieauga līdz 29,5% 1881. gadā un 39,6% 1897. gadā. Vācbaltieši no 42,9% 1867. gadā saruka līdz 16,7% 1913. gadā. Krievu īpatsvars Rīgā no 25,1% 1867. gadā samazinājās līdz 21,2% 1913. gadā.

Rīgā un pārējos latviešu un igauņu novados bija liels pieprasījums pēc kvalificētiem darbiniekiem, bet Baltijā nebija nevienas atbilstošas mācību iestādes. Visā plašajā Krievijā šādas tehniskas mācību iestādes atradās vienīgi Pēterburgā, Maskavā un Helsinkos (Somijā), kuras arī visumā bija vēl attīstības stadijā. Attiecīgas mācību valodas neprasašana kavēja vietējos iedzīvotājus šīs iestādes apmeklēt. No otras puses, studijas ārzemēs izmaksāja ļoti dārgi, kā rezultātā tehniski izglītoti speciālisti Baltijā komplektējās no ārzemniekiem, galvenokārt, vāciešiem. Šādu speciālistu izglītošana izmaksāja dārgi un liela daļa vēlāk aizplūda uz ārzemēm.

Viens no jaunā laika izaicinājumiem – jaunas amatniecības (ražošanas) un tirdzniecības augstskolas dibināšana, pirmos soļus 1857. gadā spēja Rīgas Birža, lai veicinātu zemes uzplaukumu (patriotiski motīvi). Ideja guva atsaucību un 1862.gada 2.(14) oktobrī tika atvērta Baltijas Politehnikums ar 15 audzēkņiem. Tanī bija paredzētas 3 nodaļas, tai skaitā, arī Tirdzniecības.

Laika gaitā, reaģējot uz dzīves pieprasījumu, kā arī kopsolī ar Vācijas tehniskajām augstskolām, Politehnikuma sākotnējās mācību programmās notika daudzpusīgas izmaiņas, kas noveda pie ievērojama skaita Vācijas pedagogu un tautsaimnieku piesaistes Rīgā, piem. E. Laspeyresa (*Laspeyres*) (1866-69), G. Kona (*Cohn*) (1869-72), A. fon Miaskovska (*Miaskovsky*) (1868-73), F. Klainvahtera (*Kleinwaechter*) (1872-75). Aplūkota vēsturiskā situācija un dokumenti, kas raksturo jaunas mācību iestādes fakultātes izveidošanos, uzmanība akcentēta vēsturei līdz 1896.gadam, kad augstskolu reorganizē.

A. Auziņa LATVIJAS APSTRĀDES RŪPNICĪBAS EKSPORTA ATKARĪBA

A. Auziņa EXPORT DEPENDENCY OF LATVIA'S MANUFACTURING

Export and domestic demand growth rates indicate that Latvia's economy is export driven economy; and, at the moment, export is the major driving force of Latvia's economy. It is believed that the recent positive gross domestic product growth rate (5.3% in 2nd quarter of 2011 to 2nd quarter of 2010) is mainly due to the sharp growth of export sales.

In general, export dependency reflects the ratio of exports sales to total sales. Hence, export dependency ratio indicates both positive aspects (the higher the value the higher the competitiveness of product or industry in global market) and negative aspects (the higher the value the more dependent and potentially vulnerable economy). According to data of Central Statistical Bureau of Latvia, 60.9% of manufacturing sales is export and 39.1% are sold in domestic market (in 2nd quarter of 2011). However, it is worth to stress that export dependency ratio significantly fluctuates amid the sub-branches of manufacturing. The aim of research is to analyze the export dependency, its range of fluctuations, recent trends and estimate relations.

The most export-driven and export oriented manufacturing sub-branches are Manufacture of motor vehicles, trailers and semi-trailers (according to NACE 2, code: 29) (export sales form 92.5% of total sales), Manufacture of computer, electronic and optical products (code: 26) (89.7%) and Manufacture of wearing apparel (code: 14) (87.0%). On opposite, the most

locally oriented sub-branch are Repair and installation of machinery and equipment (code: 33) (18.7%), Manufacture of food products (code: 10) (23.8%) and Manufacture of beverages (code: 11) (30.5%). It should be stressed that the three above-mentioned the most export oriented sub-branches account for a relatively small share of manufacturing – only 9.4% of manufacturing exports value.

The results of analysis of export dependency ratio of major manufacturing sub-branches (as wood processing industry and food production industry that account for 24% and 21% of total sales of manufacturing) show that a general relationship is not observed. Wood processing industry exports 73.0% of output and its export share in total manufacturing export sales is 28.4%. At the same time, food production industry exports 28.3% of output, but it accounts only for 9.6% of total manufacturing exports sales.

More sophisticated analysis of two major sub-branches certifies to the general research results: export dependency ratio fluctuates. Wood processing industry (or according to NACE 2, Manufacture of wood and products of wood and cork etc. (code: 16)) is subdivided into two elements: Sawmilling and planning of wood (code: 16.1) (exports 64.1% of its output); and Manufacture of products of wood, cork, straw and plaiting materials (code: 16.2) (83.7%). Food production industry (Manufacture of food products (code: 10)) is subdivided into six elements: Processing and preserving of meat and production of meat products (code: 10.1) (exports 16.8% of its output), Processing and preserving of fish etc. (code: 10.2) (65.5%), Processing and preserving of fruit and vegetables (code: 10.3) (50.1%), Manufacture of dairy products (code: 10.5) (23.1%), Manufacture of bakery and farinaceous products (code: 10.7) (13.4%), Manufacture of other food products (as sugar, cocoa etc.) (code: 10.8) (29.5%). The results show that some sub-branches of manufacturing sector have extremely high and sustained export dependency (above 80%), meanwhile some sub-branches have a strong focus on domestic market (export dependency ratio below 30% or less). The results confirm that mostly export dependency have gradually increased since 2008.

D.Ādmidiņš, J.Zvanītājs IEDZĪVOTĀJU SKAITA SVĀRSTĪBU IESPĒJAMĀ IETEKME UZ DZĪVOJAMO PLATĪBU TIRGU LATVIJĀ

D.Ādmidiņš, J.Zvanītājs POSSIBLE IMPACT OF THE NUMBER OF INHABITANTS TO THE REAL ESTATE MARKET IN LATVIA

Procesi nekustamā īpašuma tirgū ir atkarīgi no dažādiem faktoriem, gan iekšējiem, gan ārējiem, kā arī nav tipiskas formulas, kas ļauj noteikt iespējamo nekustamā īpašuma tirgus reakciju uz ārējiem vai iekšējiem apstākļiem. Nekustamā īpašuma ciklu fāzes, kā arī nekustamā īpašuma burbuļa veidošanos var ierosināt dažādi faktori un no reizes un reizi to ierosinātāji var neatkārtoties, taču no ārējas un iekšējās vides situācijas ir iespējams prognozēt iespējamo tirgus attīstību.

Latvijā 21. gadsimta pirmajā desmitgadē lielāko daļu nekustamā īpašuma tirgus segmentu attīstību, galvenokārt, ierosināja kredītēšanas aktivitāte no pašmāju un ārvalstu komercbanku puses. Šajā laikā uzlabojās arī iedzīvotāju maksātspēja, un koppieprasījuma pēc nekustamajiem īpašumiem ietekmē aktivizējās arī piedāvājuma puse, kas gan nespēja kompensēt augošo pieprasījumu.

Nekustamie īpašumi Latvijā tika pirkti gan spekulatīviem mērķiem, gan arī, galvenokārt, tiešajai lietošanai – t.i. dzīvošanai. Lai gan nekustamā īpašuma darījumi un kopējais

nepieciešamais nekustamā īpašuma dzīvojamais fonds ir tieši atkarīgs no iedzīvotāju skaita un rīcības, kuru kā kopējo tendenci ietekmē iedzīvotāju kvantitatīvie rādītāji, Latvijā 21. gadsimta pirmajos desmit gados nebija novērojama tieša sakarība starp iedzīvotāju skaitu, migrāciju un to spiedienu uz nekustamā īpašuma, dzīvojamo platību, pieprasījumu un tirgus cenām. Lai gan tieša sakarība nebija novērojama, apgalvojums, ka šāda sakarība nepastāv, nav pareizs, jo var uzskatīt, ka iepriekšējos gados nekustamā īpašuma cikla fāzes vairāk ir noteikuši citi faktori, un demogrāfiskā situācija ir bijusi otršķirīgs faktors, lai gan ar būtisku ietekmi.

Latvijā jau divdesmit gadus iedzīvotāju skaits samazinās un, lai gan varētu šķist, ka iedzīvotāji pārcejas no laukiem uz pilsētām, urbanizācijas līmenis nav būtiski mainījies šajā periodā. Pēc autoru domām iedzīvotāju skaitam un izvietojumam teritorijā ir primāra nozīme uz kopējo pieprasījumu dzīvojamo platību tirgus segmentā ar tendenci pastiprināties, ja iedzīvotāju skaits valstī turpinās samazināties. Iedzīvotāju ienākuma līmenis, konkrētā reģiona ekonomiskā attīstība, nodarbinātība un kredītresursu pieejamība arī ir vērtējama kā ļoti nozīmīga dzīvojamo platību tirgū, bet šo faktoru tieša iedarbība uz nekustamo īpašumu tirgu nav iespējama bez cilvēku iedarbības. Var apgalvot, ka dzīvojamo platību tirgus ir atkarīgs no demogrāfiskās situācijas valstī un konkrētā reģionā – no iedzīvotāju skaita, vecuma struktūras un sastāva.

Raksta mērķis ir vērst uzmanību un Latvijas īpatnējo demogrāfisko situāciju un tās iespējamo ietekmi uz nekustamā īpašuma, dzīvojamo platību, tirgu Latvijā.

I.Baltiņa, M.Šenfelde LATVIJAS UN ISLANDES EKONOMISKĀS STRATĒĢIJAS UN TO SEKAS

I.Baltiņa, M.Šenfelde ECONOMIC STRATEGIES OF LATVIA AND ICELAND AND THEIR CONSEQUENCES

Ekonomiskā līdzsvara problēma ieņem makroekonomikā centrālo vietu. To ļoti uzskatāmi pierāda arī pašreiz Latvijas un citu pasaules valstu ekonomikā notiekošie procesi. 2007.g. augustā aizsākušies satricinājumi pasaules finanšu tirgos saistībā ar ASV kredītu zaudējumiem pārāuga globālā finanšu krīzē, pasaules lielākajām finanšu institūcijām nonākot uz maksātnespējas sliekšņa. Kopumā ASV un Eiropā 2008. un 2009. gadā finansiālās grūtībās nonāca rekordliels finanšu iestāžu skaits. Neilgi pēc krīzes uzplauksnījuma ASV par finansiālām grūtībām sāka ziņot Eiropas finanšu institūcijas, t.sk. arī Latvijā un Islandē. Lai gan krīze dažādās valstīs izpaudās līdzīgi, atkopšanās no tās dažādos reģionos notiek atšķirīgi un dažādos tempos. Šo tempu atšķirības ietekmē gan valsts ekonomiskā attīstība līdz krīzei, gan valsts ekonomiskā politika un spējas stimulēt ekonomiku krīzes laikā.

Atbilstoši ekonomikas teorijas pamatprincipiem ekonomikas attīstība ir līdzsvarota, ja atsevišķos tās attīstības momentos tiek ievērotas svarīgākās makroekonomiskās proporcijas. Pēc ekonomikas teorētiķa Dž. M. Keinsa domām, tas nozīmē, ka valstij ir jāveicina kopējais pieprasījums, galvenokārt, ar fiskālās politikas metodēm, lai nodrošinātu ražošanas izaugsmi un pilnīgu nodarbinātību. Tādēļ jebkurai valstij ir būtiski atrisināt ekonomikas pamatproblēmu – panākt līdzsvarotu ekonomikas attīstību un savu resursu maksimāli efektīvu izmantošanu.

Latvijas un Islandes ekonomiku finanšu krīze skāra smagi, tomēr abu valstu stratēģijas un pieņemtie lēmumi krīzes pārvarēšanai bija atšķirīgi. Vairāki pasaulē pazīstami ekonomisti, piemēram, ASV ekonomikas profesors Pols Krūgmens un zviedru ekonomists Stefans Karlsons ir pauduši pretējus uzskatus par to vai pareizāka ir bijusi Latvijas valdības un